

Ke koncepci studia učitelů počátečního stupně ZŠ v celoživotním rozměru

Helena Vyskočilová

Škola a její vzdělávací systém u nás od 50. let byl jednoznačně koncipován a kontrolován z hlediska "společenských potřeb a zájmů". Docházelo tak k množství vnějších úprav školské soustavy (např. **potlačení** všech forem diferenciací, preference odborného vzdělání, technizace **výuky**, preference některých výukových předmětů, útlum humanitních, **potlačení** jazykové přípravy a pod.). Toto všechno se odráželo v pojetí učitelské přípravy obecně. Koncipování školské soustavy pouze z jednostranného **hlediska** společenských potřeb nerozvíjelo reformu školy zevnitř, nevytvářelo **potřebné** vazby mezi učitelem a žákem v průběhu vyučovacího procesu. V **učitelské** přípravě byla preferována především složka předmětová a v ní především orientace na obsah předmětu, nikoliv ve spojitosti s dovedností **kommunikovat** s žákem o předmětu, rozvíjet potřebnou interakci a **facilitaci** uvnitř **vzájemných** vztahů učitel, žák, předmět. Tento přístup se velmi negativně projevil **především** ve studiu kategorie učitelů pro počáteční stupeň základní školy.

V dnešní době je třeba hledat nové přístupy k učitelské přípravě **těchto** učitelů a vymezit základní integrující prvky mezi všemi složkami této **přípravy**. Zároveň při koncepci studia je třeba uvažovat z **hlediska celoživotního** vzdělávání a zahrnout tak do **vzájemných** souvislostí jak **přípravu pregraduální** tak **přípravu postgraduální**.

Stanoviska k orientaci studia učitelství pro počáteční stupeň základní školy:

- Zvýraznit specifický profil tohoto studia jeho zaměřením na problematiku **dítěte** mladšího školního věku. K této problematice přistupovat především z **hlediska** potřeb, zájmů dítěte a uplatnit **facilitační** dovednosti učitele, **podněcovat** u **dítěte** tvorbu sociální role žáka.

- Vytvářet profesionální zodpovědnost učitele za práci s dítětem na **počátku** školní docházky (jedinečnost této možnosti ovlivňovat v **prvopočátku** **vztah** dítěte k novému sociálnímu prostředí rodina - škola).

- Rozvíjet učitelskou způsobilost. V průběhu učitelské přípravy **získávat** profesionální dovednosti na základě teoretické přípravy s **dokladem přímého** poznání reakcí žáka a schopnosti zdůvodnit svůj pedagogický postup. **Podnikat**

učitele k poznávání reakcí žáka na proces učení nikoliv ante či ex post, ale v průběhu procesů výchovně vzdělávacích činností.

- Posilovat zejména sociální kompetence budoucího učitele počáteční školy (etický, estetický přístup k dítěti, empatie, porozumění, odhad), odpovědnost učitele začít chápat také jako cílovou kategorii.

Stanoviska ke koncepci studia učitelství pro počáteční stupeň zákl. školy

- Jde o čtyřleté magisterské studium primární pedagogiky se způsobilostí vyučovat na počátečním stupni základní školy a specializovaně vyučovat v uvedeném předmětu.

- Specializované předměty postupně rozšiřovat od dnes stanovených výchov (HV, TV, VV) , k dalším, jako je dramatická výchova, přírodověda, cizí jazyk, dětská literatura aj.

- Absolvent by měl povinnost získat nejméně jednu, jinak v podstatě libovolný počet specializací v průběhu vysokoškolské přípravy.

- Zařazením těchto specializací do obsahu státních závěrečných zkoušek by bylo vhodné právně vyjádřit i jejich uvedení na diplomu. Diplom by se tak stal pro absolventa vysoké školy tohoto oboru nejen průkazem absolutoria studia, ale i prezentací a nabídkou v případném konkurzu na učitelské místo konkrétní základní školy.

- Otevřenou otázkou zůstává tzv. fázování studia a úvaha o stupni bakalářské přípravy, magisterské přípravy, neb o dvou stupních státních závěrečných zkoušek, neb o stupni denního a kombinovaného studia, neb o stupni praktické a badatelské přípravy apod.

Stanoviska ke složkám učitelské přípravy

- Pokud jde o složku teoretickou a praktickou učitelské přípravy, přes všechno úsilí stále probíhá disparátně. Není na př. vybudované potřebné, široce založené propojení vedení činnosti studenta učitelem pedagogiky, učitelem speciální didaktiky a fakultním učitelem. Je pravděpodobné, že propojení těchto tří představitelů řízené přípravy v sobě obsahuje prolínání teoretické a praktické přípravy u každého z nich a to jak z hlediska obsahu tak z hlediska řízení všech tří typů učitelů. Otázkou je, jak se u těchto učitelů v každém článku výuky integrace uskutečňuje a jak se v každé etapě počítá s etapou předcházející a následující. Zejména však není ujasněna úloha a výběr fakultních učitelů.

- Propojení praktické a teoretické složky počítá s rozvojem činnosti studenta. Jde-li v profesionální přípravě o postupnou přeměnu postojů studenta v postoje učitele, mělo by v činnostech studenta docházet k určité gradaci v úrovni dovednostních činností, nikoliv stagnaci, jak se mnohdy děje.

- K integraci teoretické a praktické složky přípravy je třeba přistupovat i z hlediska fázi vyučovacího procesu. Propojení by mělo být patrné při příjmu informací, při jejich ověřování, při hodnocení výsledků studijní přípravy.

Stanoviska k přijímacímu řízení

- Přijímací řízení by mělo být součástí přípravy, nikoliv vnější akt.
- Pro studium učitelství počátečního stupně základní školy by všeobecné vzdělání (ČJ, M,...) mělo být uvažováno na úrovni středoškolské, doložitelné maturitním vysvědčením a výhledově je nezařazovat do přijímacího řízení.
- Talentové zkoušky pro uvedený učitelství obor ponechat ve všech složkách výchov (HV, VV, TV), ale orientovat je na zjištění nikoliv úrovně, ale na předpoklady a slušný základ v těchto činnostech.
- Urychleně připravit možnost diagnostikovat předpoklady studenta pro učitelství profesi, uvážit psychické potenciality osobnosti uchazeče vzhledem k učitelství profesi, práci s žákem počátečního stupně, odhadnout rezervy uchazeče.

Stanoviska k postgraduálnímu studiu

Uvažujeme-li u koncepcie studia učitelů počátečního stupně základní školy jako systému celoživotního vzdělávání, mělo by být postgraduální studium pojmáno víceúčelově.

- PGS jako péče učitele o vlastní kvalifikaci (pojetí atestací v několika stupních).
- PGS jako doplňující studium (učitel má možnost odstranit určité profesionální nedostatky, které odhalil na sobě v přímé práci s žáky, nebo doplnit informace, které s sebou přináší modernizace školství).
- PGS rozšiřující (byl by umožněn nárůst specializací na počátečním stupni základní školy), které by i otevíralo možnost kvalifikovaného působení učitele tohoto stupně na vyšším stupni základní školy, nebo na škole zvláštní, mateřské a pod..
- PGS jako řízená badatelská činnost, která je zaměřena na získání doktorátu pedagogiky